

The role of inclusive education in bringing children with hearing impairments into the general education environment.

QSPI named after Muqimi

Special pedagogy: 1st stage master's degree in defectology (deaf pedagogy)

Azimova Zulfiya Muzaffarovna

Annotation. This article focuses on the importance of inclusive education in the integration of children with hearing impairments into secondary school, the introduction of inclusive education in our country.

Keywords: Integration, Inclusive, Lesson, Convention, Correction, Methodology, Lip Reading, Pronunciation, Loud.

Eshitishida muammolari bo'lgan bolalarni umumta'lim muxitiga olib

kirishda inklyuziv ta'limning o'rni

Muqimiy nomidagi QDPI

Maxsus pedagogika: defektologiya

(surdopedagogika) yo`nalishi 1-bosqich magistranti

Azimova Zulfiya Muzaffarovna

Annotatsiya

Ushbu maqola Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni umumta'lim maktablagiga integratsiya qilishda inklyuziv ta'limning ahamiyati, yurtimizda inklyuziv ta'limning joriy etilishiga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Integratsiya, inklyuziv, dars, konvensiya, korreksiya, metadalogiya, labdan o'qish, talaffuz, baland ovoz

Bugungi kunda imkoniyati cheklangan bolalar ta'lim-tarbiyasi masalasi eng dolzarb masalalardan biri bo'lib davlat siyosatiga ko'tarilgan. Keyingi yillarda yurtimizda olib borilayotgan ishlar mazmuni O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risid"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1 dekabr 2017 yildagi PF-5270-son "Nogironligi

bo‘lgan shaxslarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni, “Oliy ma‘lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 27.07.2017 yildagi PQ-3151-son qarori, “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida” gi 29.04.2019 yildagi PF-5712-son buyrug‘i kabi xujjatlarni qabulida o‘z aksini topgan.

Imkoniyati cheklangan bolalar uchun maxsus ta‘lim ta‘lim tizimi sifatida rivojlangan. Ushbu ta‘lim imkoniyati cheklangan bolalarning ehtiyojlarini umumta‘lim muassasalarida qondirib bo‘lmaydi degan taxminlar asosida qurilgan. Maxsus ta‘lim butun dunyoda maktab yoki internat shaklida, shuningdek umumta‘lim maktablarining uncha katta bo‘lmagan qismi sifatida faoliyat yuritadi.

“Alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta‘lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Prezident qarori qabul qilindi. Qaror bilan 2020-2025 yillarda xalq ta‘limi tizimida inklyuziv ta‘limni rivojlantirish konsepsiyasi va uni 2020-2021 yillarda amalga oshirish bo‘yicha "yo‘l xaritasi" tasdiqlandi. Unga ko‘ra 2021-2022 o‘quv yilidan boshlab:

- boshlang‘ich tayanch korreksion sinflarda alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta‘lim berish moslashtirilgan (adaptiv) o‘quv dasturlari ishlab chiqildi;

- alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalar uchun inklyuziv ta‘lim tizimi joriy qilingan va tayanch korreksion sinflar ochilgan umumta‘lim maktablarida ixtisoslashtirilgan ta‘lim muassasalari shtatlarini bosqichma-bosqich maqbullashtirish hisobidan maxsus pedagog shtat birliklari ajratildi;

- alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga individual ta‘lim dasturlarini o‘zlashtirishda maxsus pedagoglar va tyutorlar (yordamchi pedagog xodimlar) yaqindan ko‘maklashishmoqdi;

- inklyuziv ta‘lim tizimi joriy qilingan umumta‘lim muassasalariga tyutor (yordamchi pedagog xodim) sifatida tegishli malakaga ega volontyorlar va oliy

ta'lim muassasalarining pedagogika yo'nalishidagi yuqori kurs talabalari pedagogik amaliyot davrida ixtiyoriylik asosida jalb qilindi;

- inklyuziv ta'lim tizimi joriy qilingan va tayanch korreksion sinflar ochilgan umumta'lim maktablari Kuzatuv kengashi tarkibiga alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ota-onalaridan (ularning qonuniy vakillaridan) biri kiritildi;

- nogironligi bo'lgan shaxslarning ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda professional ta'lim muassasalari uchun umumiy davlat granti asosida qabul ko'rsatkichlarining ikki foizgacha bo'lgan qismi ushbu shaxslarga ajratildi.

Inklyuziv ta'lim bu barcha o'quvchilar, shu jumladan imkoniyati cheklanganlar ham o'z tumanlaridagi umumta'lim maktablarida oddiy sinflarda, yoshlariga muvofiq bilim olish uchun kerak bo'lgan yordamni olganlari va maktab hayotidagi barcha jabhalarda ishtirok etishlari hamda o'zhissalarini qo'shishlarini anglatadi. Inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilarga – ta'limda asosiy ehtiyojga muhtoj bo'lgan va bo'lmaganlarga ham ijobiy tarzda tarbiyaviy va ijtimoiy ta'sir qiladi.

Barcha imkoniyati cheklangan bolalarni hayotni yaxshi boshlashi va inklyuziv ta'lim muhitida qo'llab-quvvatlanib va yordam olib hayot kechirishi.

Inklyuziv ta'limni amaliyotga joriy qilishda va maqsad-vazifalari, ta'limni tashkil etish usullarini ommaga tushuntirishda hali qator muammolar, tusiqlar ham mavjud.

Inklyuziv ta'lim umumta'lim jarayonini rivojlantiradi va barcha bolalarga mos bo'lgan ta'limni joriy qiladi. Imkoniyati cheklangan bolalar ta'lim olishiga oid qo'shimcha moslamalarni tashkil qilib bolalarni ta'lim olishiga qulay sharoit yaratadi.

Inklyuziv ta'lim xarxil ehtiyojli bolalarning ta'lim olishiga qaratilgan metodologiyani rivojlantirishga xarakat qiladi. Inklyuziv ta'lim turli ehtiyojlarni qondirishga qaratilgan ixcham turdagi dars berishga yondashadigan ta'limni ishlab chiqishni amalga oshiradi. Agarda inklyuziv ta'limni tadbiq etishda dars berish, o'qitish bir muncha samarali va unumli bo'lsa unda nafaqat imkoniyati cheklangan bolalar balki barcha bolalar yutadi. Inklyuziv ta'lim maktablari bolalarning bilim

olish uchun shaxsiy huquqlarini himoyalaydi (vaxolangki ular uqitilmasaham). Bunday yondashuv diskriminatsiyani bartaraf etadi, kamaytiradi chunki bolalar birlari bilan muloqot qilish jarayonida uzlarining o'qitilish jarayonida turli extiyojlarga ega individum ekanliklarini anglaydilar.

Inklyuziv ta'lim tizimida quyidagi maqsad va vazifalarning hal etilishi talab etiladi:

- ta'lim muassasasida imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlarning ta'lim olishlari uchun zaruriy psixologik - pedagogik, korreksion sharoitlarni yaratish, ularning imkoniyatiga yunaltirilgan umumta'lim dasturlari va korreksion ishlarni amalga oshirish orqali ruxiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashtirishni amalga oshirish;
- o'quvchilarning ta'limdagi tenglik xukukini kafolatlash;
- jamiyatning va oilaning faol ishtirokida nogiron va sog'lom bolalarning extiyojlarini qondirish, ijtimoiy xayotga erta moslashtirish;
- imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlarni oilalardan ajramagan xolda yashash xuquqini ruyobga chiqarish;
- jamiyatda imkoniyatti cheklangan bolalar va usmirlarga nisbatan dustona va mexr-muxabbatli munosabatni shakllantirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. FayziyevaU., Nazarova D., Kolbayeva X.J.Eshitishida muammolari bo'lgan bolalar inklyuziv ta'limi. O`XTV Avloniy nomidagi XTRXMOMI, BMT Yunisyef. XBJ. T., 2005.
2. FayziyevaU.Yu., Abdurazakova D.Do`stona munosabat muxitidagi maktab. O`XTV Avloniy nomidagi XTRXMOMI, BMT Yunisyef.XBJ. T., 2005.
3. Shomaxmudova R. «Maxsus va inklyuziv ta'lim» o'quv metodik qo'llanma.